

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

ΑΠ' ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΕΝΟΣ ΓΑΛΛΟΥ ΠΕΡΙΗΓΗΤΟΥ

Ο ΘΡΥΛΟΣ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ ΤΟΥ ΓΑΡΔΙΚΙΟΥ

Το βιβλίο ενός Γάλλου περιηγητού, πού επισκέφθηκε τὴ Θεσσαλία, στὰ 1858. Τί τοῦ διηγήθηκε ὁ παπᾶς τοῦ χωριοῦ, γιὰ τὴν καταστροφὴ τοῦ Γαρδικιοῦ—Ὁ παπᾶς τῆς χαμένης πολιτείας, κι' ὁ ἁμαρτωλὸς τοῦ ἔρωτα. Ὁ ἀφανισμὸς τῆς πολιτείας... Πῶς οἱ Γαρδικιωτὲς ἔγιναν ψάρια τριχωτά. κλπ. κλπ.

Στὴ σειρά τῶν ἐκδόσεων τοῦ Νεοελληνικοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Παρισιοῦ, πού διευθύνει ὁ σοφὸς ἑλλημιστὴς Περνῶ, ἐξεδόθη τελευταία καὶ ἡ «Ἐκδρομὴ στὴν τουρκοκρατούμενη Θεσσαλία, κατὰ τὰ 1858» τοῦ Γάλλου περιηγητοῦ Λέοντος Ἐζέ. Ὁ περιηγητὴς αὐτὸς, πού περιπλανήθηκε στὴν ἀλύτρωτη τότε ἐκείνη ἐπαρχία τῆς Ἑλλάδος, ἀκούσε ἀπ' τοὺς χωρικοὺς, τοὺς παπάδες καὶ τοὺς ἀγωγιάτες, διάφορες τοπικὲς παραδόσεις καὶ τίς παραθέτει γλαφρὰ μὲς' στὸ ἀξιόλογο βιβλίο του.

Ἀπ' τὸ ἡμερολόγιο αὐτὸ σταχυολογοῦμε μερικὲς σελίδες, πού, ἐκτὸς ἀπ' τίς ὡραίες τους καὶ ὑποβλητικὲς περιγραφές, μᾶς δίνουν κι' ἕνα-δύο τέτοιους θρύλους ποιητικούς, ἐξαρρητικοῦ ἐνδιαφέροντος.

Γράφει λοιπὸν ὁ Γάλλος περιηγητὴς, στὸ ὑπὸ τύπον ἡμερολογίου σύγγραμμά του καὶ μὲ ἡμερομηνία 7 Ἰουλίου τοῦ 1858:

«... Τὴν ἡμέρα αὐτὴ, ἐπρόκειτο νὰ ἐπισκεφθῶ στὴν πλαγιά τῆς ὄρεινης περιοχῆς, τὴν τοποθεσίαν τοῦ Γαρδικιοῦ, ὅπου λέγεται πῶς ἦταν ἡ θέσις τῆς ἀρχαίας πόλεως Πελίνης. Καθὼς ἔπεφταν λοξὰ ἡ ἀχτίδες τοῦ ἡλίου πού ἀνέτελλε, ἡ πεδιάδα, πού χανότανε στὰ βάθη τοῦ ὀρίζοντα, ἔμοιαζε μὲ θάλασσα. Γιὰ νὰ προσδιορίσῃ κανένας τοὺς κυματισμοὺς τοῦ ἔδαφους, τὰ βραχῶδη βουναλάκια, πού ἐξέχουν ἀπ' τὴν ὀμαλὴ ἐπιφάνεια τῶν κάμπων, σὰν κομμάτια βράχων μὲς' ἀπὸ τὸ πέλαγος, εἶνε ἀναγκασμένοι, δίχως νὰ τὸ θέλῃ, νὰ μεταφωτιστῇ ὁρὸς ναυτικούς. Νὰ ἡ τοποθεσίαν τοῦ Βοστιδιοῦ, ἔξωθεν, πού θὰ τὴν ὀνομάσω ἀκρωτήριο... Πιο πέρα ἀπ' αὐτὸ, δύο ἄλλες τοποθεσίαι θυμίζουν μικροσκοπικὰ νησάκια, ἀπομονωμένα μὲς' στὸ πέλαγος. Ἡ μιά ἀπ' αὐτὲς εἶνε τὸ χωριὸ Κλοκοτὸ, ὅπου, μιά φορά τὸ χρόνο, γίνεται μεγάλη ἐμποροπανηγυρὶς, ἡ πιὸ ὀνομαστὴ καὶ πολυσύχναστη ὀλόκληρης τῆς Θεσσαλίας. Ἐπειτα διασχίζουμε τὸ Νεοχώρι, τοποθεσίαν πού μοιάζει μὲ κόλπο, καὶ στρίβουμε μιά πετρώδη ἄκρη, πού οἱ ντόπιοι τὴ λένε, πολὺ χαρακτηριστικὰ, Μύτικα — δηλαδὴ μύτη, προεξοχὴ, ἀκρωτήριο. Ὁ θεσσαλικὸς κάμπος μοιάζει σ' ὄλα, σίγουρα, μὲ θάλασσα, κι' ἔτσι πιστοποιεῖ τὸ γεωλογικὸ του παρελθόν...»

Πίσω ἀπ' τὴ θέσι Μύτικα, ἀρχίζει ὁ ἐκτεταμένος θάλατος τοῦ Γαρδικιοῦ, πού τροφοδοτεῖται ἀπὸ πηγές, γιομάτες ψάρια, ἀπ' τὰ ὁποῖα τρέφονται λογιῆς-λογιῆς ἄσχημα καὶ φλύα-

ρα νεροπούλια. Καθὼς πᾶμε κοντὰ τους, τὰ πουλιὰ αὐτὰ τινάζονται καὶ φεύγουν τρομαγμένα...

Λίγο παρακάτω, στὸν κάμπο πού ἀρχινάει ἔπειτ' ἀπ' τὴ βαλτωδὴ περιοχὴ, διακρίνονται μεγάλες πέτρες, κανονικὰ λαξευμένες, καὶ θαμμένες στὴ σειρά — ἐρείπια τειχῶν ἑλληνικοῦ, πού διακόπτεται ἀπὸ τετράγωνους πυργίσκους. Τὸ σύνολο σχηματίζει ἕνα μεγάλο ὀρθογώνιο, γυρισμένο πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ, στὸ βάθος φαίνονται ἴχνη ἐσωτερικῶν οἰκοδομῶν, καὶ ἀνατορικὰ τὰ ἐρείπια ἑνὸς δευτέρου λίθινου περιφράγματος.

Ἡ πλατειὰ περιοχὴ αὐτῶν τῶν ἐρειπίων, εἶνε τελείως ἔρημη. Οὐτ' ἕνα χωριὸ δὲν ὑπάρχει, κοντὰ σ' αὐτὰ, οὔτε μιά καλύβη. Στὴν κορυφῆ, μονάχα, ὑψώνεται μιά ἐκκλησοῦλα τῆς Ἁγίας Τριάδος. Καμμιά ἐπιγραφή δὲ δείχνει ἀπὸ πότε χρονολογεῖται αὐτὸ τὸ ἐκκλησιδάκι. Σὲ μικρὴ ἀπόστασι ἀπ' αὐτὸ, σταματῶ κατάπληκτος, ἐπειδὴ θρίσκομαι στὸ χεῖλος μιᾶς ἀβύσσου, πού δὲν περίμενα νὰ συναντήσω ἐκεῖ πέρα... Πρὸς τὴ μεριά αὐτὴ ἡ ἀκρόπολις δὲν εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ καμμιά ὀχύρωσι. Τὴν προστάτευε ἀρκετὰ αὐτὴ ἡ ἐδαφικὴ ἀνωμαλία, πού ἦταν ἀπλὴ ἰδιοτροπία τῆς φύσεως. Ὁ ἀπότομος γκρεμὸς δίνει τὸν ἴλιγγο κι' ἔχει σχῆμα χωνιοῦ πού κλείνεται ἀπὸ βράχους κοκκινωπούς. Ἡ γεωλογικὴ αὐτὴ ἀνωμαλία εἶνε πολὺ περίεργη, καὶ θὰ μπορούσε νὰ τὴν πάρῃ κανένας γιὰ τὸν κρατῆρα ἑνὸς ἠφαιστείου, ἂν ὑπῆρχε ἴχνος λάσας ἢ φωτιάς...

Σκύβω ἀπάνω ἀπὸ τὴν ἀβύσσο κι' ἀκούω ἕναν ὑπόκωφο κρότο, σὰ νὰ κυλοῦσε ποταμὸς στὰ βάθη τῆς. Κι' ὅμως κανένα ρεῦμα δὲν κυλάει κάτω, ἀλλὰ μονάχα στὸ βάθος ὑπάρχουν μαύρα, στάσιμα νερά, ἕνα τέλμα μαυριδερὸ μὲ πυκνὰ καλάμια γύρω-γύρω. Ὁ θόρυβος πού ἀκούγεται δὲν προέρχεται ἀπ' τὰ νερά, πού στέκονται ἀκίνητα: Τὸ θόρυβο τὸν προξενοῦν χιλιάδες ἀναρίθμητα τζίτζικια, ἀκουμπισμένα στοὺς ἀτροφικοὺς τοὺς θάμνους, καὶ τὰ ὁποῖα φέρνουν σ' ἀληθινὸν παροξυσμὸ ἢ ἀχτίδες τοῦ μεσημεριάτικου ἡλίου, καθὼς πέφτουν κατακόρυφα στὴν ἀβύσσο, πού δὲν ἔχει τὴν παραμικρότερη σκιά...

Ἡ παράξενη αὐτὴ τοποθεσίαν μου κάνει ζωηρὴ ἐντύπωσι! Ὁ νοῦς μου πάει στὸ σχῆμα τοῦ χωνιοῦ, πού ἔδωσε στὴν κόλασί του ὁ Δάντης! Ἡ τοποθεσίαν αὐτὴ, καθὼς μου λέγει ὁ ὀδηγός μου, λέγεται «Φταῖος» — ὄνομα πού προέρχεται ἀπὸ τὸ «φταῖω» καὶ πού σημαίνει «σφάλμα», ἁμάρτημα καὶ

πιτώσι. Τη λένε ακόμα και «Ζούρπαπα» ή «Ζουρλόπαπα»...

Πασάδες και δεσποτάδες δοκίμασαν να θυγομετρήσουν το μαύρο τέλμα, με μεγάλα, στερεά σκοινιά, αλλά δεν το κατώρθωσαν, κι' αυτό ενισχύει το θρύλο των μαύρων κι' απύθμενων νερών. Μέσ' στα νερά αυτά, όπως μας εξηγεί ο βοσκός, υπάρχουν «ψάρια τριχωτά, με κάτι τρίχες μεγάλες, να τέτοιες!» και μας δείχνει τις τρίχες των χεριών του, προσθέτοντας: «με το συμπάθειο»... Σ' όλ' αυτά μυρίζομαι κάποιον θρύλο. 'Αλλά μονάχα αργότερα, όταν ξανακατεβήκαμε στον κάμπο, και φτάσαμε στο Κλοκοτό, άκουσα απ' το στόμα του παπᾶ του χωριού τον τραγικό θρύλο του Γαρδικιού...

«'Αλλοτε το Γαρδίκι — κατά το θρύλο πάντα — ήταν μια πόλις σημαντική, ἔδρα Ἐπισκοπῆς. Στὴ θέσι πού σήμερα ἀνοίγεται ἡ ἄβυσσος, θρισκόταν ἡ δημόσια πλατεία, ἡ ἀγορά. Ἐκεῖ μαζεύοταν ὄλος ὁ πληθυσμός τις μέρες τῶν μεγάλων ἑορτῶν. Ἡ γυναῖκες χόρευαν, πιασμένες σὲ μεγάλον κύκλο, καθὼς εἶνε ἡ συνήθεια τοῦ τόπου...»

«Ἐνας ἀπ' τοὺς παπάδες εἶχε μιὰ κόρη ἐξαισίας ὠμορφιάς. Καθὼς τὴν εἶδε νὰ χορεύη στὴν πλατεία μετὰ τις ἄλλες κοπέλλες, ντυμένες στὰ φλουριά, ἀνάψε μέσα του πόθος ἀμαρτωλός... Πάει τότε ἴσα στὸ Δεσπότη καὶ τοῦ λέει πὼς ἤθελε νὰ τὸν ρωτήσῃ γιὰ κάποιον πρᾶγμα πού τὸν τυραννοῦσε...»

— Κάποιος τοῦ λέει πού ἔχει μέσ' στὸ περιβόλι του μιὰν ὠμορφὴ μηλιά, πού κάνει μῆλα νόστιμα κι' ἀφράτα, δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τὰ μαζεύῃ μόνος καὶ νὰ τ' ἀπολαβαῖν πρῶτος; Ἡ πρέπει, τάχα, νὰ τ' ἀφήνῃ νὰ δοκιμάζουσι τὴ γλύκα τους οἱ ξένοι;...

Ὁ δεσπότης ἀνυποψίαστος τοῦ εἶπε ὅτι ἀσφαλῶς ὁ νοικοκύρης ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ δοκιμάζῃ πρῶτος τὰ ὠραῖα μῆλα τῆς μηλιάς του...

Τότε ὁ παπᾶς δὲν ἔχασε καιρό: Μιὰ καὶ δυὸ πῆγε στὴν πλατεία, πῆρε τὴν κόρη του ἀπ' τὸ χορὸ, τὴν πῆγε σπιτί κι' ἔκανε τὸ φοβερὸ τὸ ἔγκλημα!...

Ἀμέσως ὅμως, τὴν ἴδια στιγμή, ὄλ' ἡ πλατεία, μαζὺ μετὰ τὸ χορὸ, κι' ὀλόκληρη ἡ πόλις, θούλιαξαν καὶ θάφτηκαν στὴ γῆ καὶ μιὰ μεγάλη ἄβυσσος ἀνοίξε στὴ θέσι τους! Μοναχὰ ἡ ἐκκλησία ἔμεινε ἀτράνταχτη στὰ χεῖλη τοῦ τρομαχτικοῦ γκρεμοῦ...

Ὅσο γιὰ τὰ μαύρα τὰ νερά — μαύρα σὰν τὰ ράσα τοῦ ἀμαρτωλοῦ παπᾶ — πολλὲς ποσάθειες, ὅπως εἶπα, ἔγιναν, ἀπὸ μέρος τῶν κατοίκων, γιὰ νὰ τὰ θυγομετρήσουν καὶ γιὰ νὰ τὰ σκεπάσουν μετὰ χῶματα, ἀλλὰ ὅλες ἔγιναν τοῦ κάκου! Οἱ ντόπιοι πιστεύουσι πὼς τὸ μαύρο τέλμα εἶνε δίχως πάτο...

Ὁ θρύλος ἀναφέρει πὼς κάποτε φώναξαν ἕναν ὀνομαστὸ βουτηχτὴ κι' ὅτι ἐκεῖνος ἔπεσε δυὸ φορές μέσ' στὰ νερά: Ἄλλὰ κι' αὐτὸς δὲν ἔκανε τίποτα, γιὰτὶ ἄγγιξε τὰ τριχωτὰ καὶ τερατώδη ψάρια πού ἦσαν μέσα στὸ τέλμα καὶ πού πάρα λίγο νὰ τὸν φᾶνε! Κι' αὐτὰ τὰ ψάρια, μετὰ τις φοβερὲς τις τρίχες εἶνε οἱ παλιοὶ κάτοικοι τοῦ Γαρδικιού, — οἱ ἀφανισμένοι Γαρδικιώτες...»

ΠΕΖΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΧΩΡΙΣΜΟΣ

(Τοῦ Βύρωνος)

Κόρη γλυκειά, τὸ φιλή πού μουδῶκες σὲ μιὰ στιγμή τρέλλας, θὰ μείνῃ μέσα μου καθαρὸ κι' ἀμόλυντο, ὡς τὴν ἡμέρα πού θὰ μπορέσω νὰ σοῦ τὸ ἐπιστρέψω. Ἡ τρυφερὴ μαυιά πού μου ρίχνεις γιὰ χαιρετισμὸ, μπορεῖ στὰ μάτια μου μέσα νὰ διαβάσῃ πόσο ὁ ἔρωτάς μου εἶνε ἀγνός, σὰν τὸν δικό σου. Δάκρυα — σ' ὀρκίζομαι — δὲν θὰ θολώσουν ἐξ αἰτίας μου τὰ ὠραῖα σου μάτια.

— Δὲν σοῦ ζητῶ κανένα ἐνθύμιο, πού νὰ μπορῇ μακρυὰ ἀπ' τὰ βλέμματα ὄλων, νὰ τὸ βλέπω καὶ νὰ μετὰ κἀνὴ εὐτυχισμένο. Τί νὰ κἀνὴ τὸ ἐνθύμιο μιὰ καρδιά πού ὄλοι οἱ παλμοὶ τῆς εἶνε γιὰ σένα;

Τὴ νύχτα, τὴ μέρα, στὴ συμφορὰ, στὴν εὐτυχία, ἡ μαγεμένη αὐτὴ καρδιά θὰ φυλάῃ στὰ βάθη τῆς τὸν ἔρωτα πού δὲν τῆς ἀφήκες νὰ σοῦ φανερώσῃ, καὶ γλυκὰ θ' ἀναστενάξῃ γιὰ σέ!

ΣΤΑ ΦΤΕΡΑ ΤΟΥ ΠΗΓΑΣΟΥ ΟΙ ΩΡΑΙΟΤΕΡΟΙ ΣΤΙΧΟΙ ΤΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ ΜΑΣ

ΛΕΓΩ ΠΟΥ ΣΑΝ...

Λέγω πού σὰν τὰ κλώνια ἀνεμοδέρνονται
ὄλη ἡ ψυχὴ τοῦ δέντρου κλαίει, θρηνεῖ...
Κι' ἀπὸ τις ρίζες τις θαθεῖες, ἀκράτητα,
τοῦ πόνου, ἀχάει στὸν κήπον ἢ φωνή.

Λέγω πού σὰν τὰ λούλουδα μαραίνονται
πενθεῖ τὸ λυγερὸ μισχάρι ἀθρό...
Μιλῶντας γιὰ τὴ θλίψι τὴν ἀβάσταχτη
γέρνει κι' αὐτὸ στὸ χῶμα θλιβερό...

Κι' ὅταν ἡ μιὰ καρδιά πού ἀγάπη χάρισε
στὴν ἄλλην, ἀπ' τὸ ταῖρι χωριστῇ,
λέγω πὼς ὄλη ἡ πλάσι κλαίει κι' ὀδύρεται
καὶ πνίγεται μέσ' στὴν καρδιὰν αὐτῇ.

ΠΑΟΛΑ ΣΕΤΣΙ

ΤΡΕΛΛΟΙ ΠΟΘΟΙ

Βαρέθηκα νὰ λέω πὼς εἶμαι ἴγῳ,
νὰ νοιώθω τὸ κορμί μου νὰ με ζώνῃ
μὰ ἡ σάρκα ἢ θρωμερῇ, πού με κυκλώνει,
στὰ νύχια τῆς μετὰ κλεῖ θαρῦν κι' ἀργό!...

Γιῶς θάθελα μετὰ κίνημα γυργὸ
νὰ σπάσω μετὰ τὴ δύναμί μου μόνῃ
τὴ μαύρη φυλακὴ, πού με στριμώνει
κι' ἐλεύθερος στὸ ξέφωτο νὰ βγῶ!

Νὰ τρέξω ἀλαφροπτεροῦγος ἀγνάντια,
τῆς λευτεριάς τὸ μῦρο νὰ χορτάσω
τὴ νέα χρυσὴ ζωὴ, τὰ νέα διαμάντια.

Κι' ὅταν ἀπ' τὸ παιγνίδι θ' ἀποστάσω
τοῦ σάρκινου κλουβιοῦ μου τὴν κατάντια
νὰ δῶ, καὶ νὰ γελάσω, νὰ γελάσω...

Σάμος

ΚΩΣΤΑΣ Ε. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ

ἩΡΘΕΣ ΑΡΓΑ

Μοῦ εἶπες νὰ σὲ λησμονήσω
δὲ θέλεις πειὰ νὰ σ' ἀγαπῶ
κι' ὁ δόλιος δίχως νὰ μιλήσω
δίχως παράπονο νὰ πῶ

Ἐφυγα τὸτ' ἀπὸ κοντὰ σου
μετὰ ραγισμένη τὴν καρδιά
καὶ γύρεψα νὰ θρῶ μακρυὰ σου
στὸν πόνο μου παρηγοριά.

Μὲς στὶς ταβέρνες ξενοχτοῦσα
μ' ἕνα ποτήρι συντροφιά
νὰ θρῶ παρηγοριά ζητοῦσα
μὲς στὴν ρετσίνα τὴν ξανθειά.

Ἐπῆρα ἀπὸ γαλανομάτας
τὰ χεῖλη, ἀμέτρητα φιλιὰ,
σὲ καστανῆς καὶ μαυρομάτας
κοιμήθηκα τὴν ἀγκαλιά.

Κι' ἔτσι περάσανε τὰ χρόνια
γυρεύοντας τὴ λησμονιά
κ' ἤρθανε στὰ μαλλιά τὰ χιόνια
καὶ στὴν καρδιά μου παγωνιά...

Τώρα τί θέλεις κ' ἤρθες πίσω
καὶ πονεμένη μετὰ κυτᾶς;
Θέλεις ξανά νὰ σ' ἀγαπήσω;
Νὰ σὲ σχωρέσω μοῦ ζητᾶς;

Ἡρθες ἀργά! τώρα ἔχουν σβύσει
ὄλα τὰ περασμένα πειὰ
καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ξαναζήσῃ
ἡ πεθαμένη μου καρδιά.

Θιάκι—Μάης

ΦΩΤΗΣ ΠΑΞΙΝΟΣ